SUOMEN YLIOPPILASKUNTIEN LIITTO
FINLANDS STUDENTKÅRERS FÖRBUND
NATIONAL UNION OF UNIVERSITY STUDENTS IN FINLAND

27.10.2023

Sivistysvaliokunnalle

Sivistysvaliokunta perjantai 27.10.2023 klo 11.30 / HE 75/2023 vp / Asiantuntijapyyntö (13.10.2023)

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp)

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL kiittää sivistysvaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä HE 75/2023 vp koulutusta koskevien etuuksien osalta. Kunnioittavasti SYL lausuu seuraavaa.

SYL käsittelee tässä lausunnossaan ensin opintotukeen kuuluviin opintorahaan ja huoltajakorotukseen kohdistuvia indeksijäädytyksiä vuosina 2024-2027, jotka ovat sivistysvaliokunnan hallinnonalalla käsiteltäviä asioita.

Näiden lisäksi lausuttavana oleva hallituksen esitys ehdottaa yleisen asumistuen indeksien jäädyttämistä vuosiksi 2024-2027, millä on myös valtava vaikutus opiskelijoiden asemaan, sillä yleinen asumistuki on opintotuen ohella tyypillinen opintojen aikaista toimeentuloa turvaava etuus. Yleiseen asumistukeen on ehdotettu myös erillisiä leikkauksia (HE 74/2023 vp). Vaikka yleinen asumistuki ei kuulu sivistysvaliokunnan hallinnonalaan, SYL esittää valiokunnalle lausunnon jälkipuolella näkemyksiä opiskelijoiden toimeentulon kokonaisuudesta.

Indeksitarkastusten perumisen vaikutus opintorahaan ja huoltajakorotukseen

Yleisimpään opintorahan tasoon (279,43 euroa) indeksijäädytys tarkoittaisi hallituksen esityksen mukaan 31,70 euron heikennystä eli opintoraha ostovoima heikkenisi tämän verran vuoteen 2027 mennessä. Tämä toteutuu, jos hallituksen esityksessä ennustettu 10,2 prosentin nousu kansaneläkeindeksissä toteutuu. Indeksijäädytyksen myötä opintorahan ostovoima laskisi noin 250 euroon nykyrahassa mitattuna eli opintorahan ostovoima heikkenisi matalimmalle tasolleen sitten lukuvuoden 1991-1992.

Kuviossa 1 on esitetty opintorahan ostovoiman kehitys lukuvuosina 1991/1992 - 2022/2023. Opintoraha on menneinä kolmena vuosikymmenenä menettänyt ostovoimaansa noin 180 euron edestä, sillä näinä vuosina indeksikorotuksia on tehty vain kuutena vuonna. Opintorahan tasoa on korotettu vuosina 2007 ja 2014 ja leikattu vuonna 2017 niin, että muutokset kutakuinkin nollaavat toisensa.

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry
Lapinrinne 2, 00180 HELSINKI
Sähköposti: syl@syl.fi
Y-tunnus: 0202339-6S
syl.fi

Kuvio 1: Opintorahan ostovoiman kehitys vuosina lukuvuosina 1992/1993 - 2023/2024.

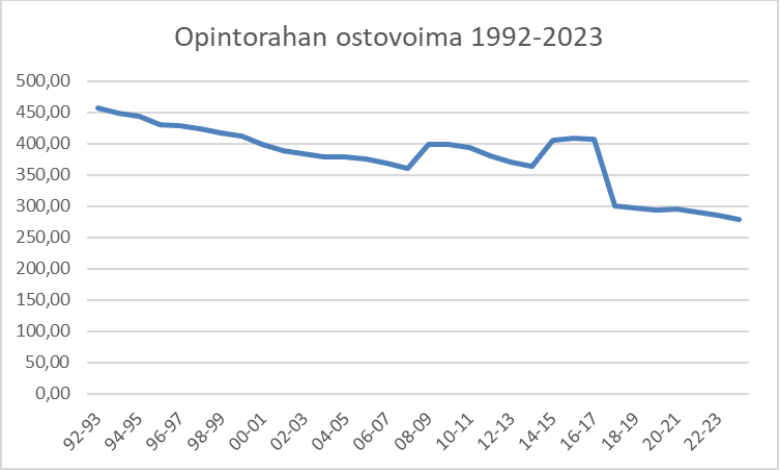

Lähde: Kansaneläkelaitos

Opintorahaa maksetaan huoltajakorotuksella korotettuna opiskelijoille, joilla on alaikäisiä lapsia. Korotus ei ole riippuvainen lasten määrästä tai asumisjärjestelyistä. Huoltajakorotus on syyslukukaudella 2023 määrältään 122,05 euroa, jossa on huomioitu vuoden 2023 määräaikainen 10 euron korotus. Orpon hallitus on hallitusohjelmassaan päättänyt kohdentaa 5 miljoonaa euroa huoltajakorotuksen kehittämiseen, jolla tultaneen valmistelussa olevan opintotukilain muutoksen perusteella tekemään huoltajakorotukseen 30 euron korotus.

Nykyiseen huoltajakorotukseen, jossa ei ole huomioitu vuoden 2023 määräaikaista korotusta, tehtävät indeksikorotukset olisivat suuruudeltaan 10,2 prosenttia eli noin 12 euroa. Jos indeksi kohdennettaisiin hallituksen valmistelemaan 30 eurolla korotettuun huoltajakorotukseen, olisi indeksijäädytyksen vaikutus joitain euroja suurempi.

Kokonaisuudessaan huoltajakorotuksella korotettu opintoraha on nykyisin 401,43 euroa kuukaudessa. Määräaikaisen korotuksen päätyttyä ja valmistellun 30 euron korotuksen voimaantulon jälkeen huoltajakorotuksella korotetun opintorahan taso tulisi vuonna 2024 olemaan noin 421 euroa. Jos vuosien 2024-2027 indeksikorotukset toteutettaisiin tähän opintorahan tasoon, sen nimellisarvo nousisi noin 43 eurolla. Näin ollen huoltajan saaman opintorahan ostovoima heikkenee vuosina 2023-2027 noin 13 eurolla, vaikka huomioitaisiin erillinen 30 euron huoltajakorotuksen korotus.

Opintorahan ja huoltajakorotuksen indeksijäädytyksen vaikutukset

Opintorahaan ja huoltajakorotukseen kohdentuvien indeksijäädytysten vaikutuksia tulee arvioida osana niiden Orpon hallituksen toimien kokonaisuutta, jotka vaikuttavat opiskelijoiden toimeentuloon. Näitä ovat opintotuen indeksijäädytysten lisäksi erityisesti asumistukeen kohdentuvat leikkaukset ja indeksijäädytys. Näiden muutosten vaikutuksia on arvioitu myöhemmissä kappaleissa kokonaisuutena.

Erityisesti opintotuen osalta voidaan kuitenkin nostaa esiin indeksijäädytysten vaikutus opiskelun kannusteiden heikkenemiseen. Kun opintorahan ostovoima laskee, sen tuottama kannuste kuukausittain vaaditun 5 opintopisteen suorittamiseen heikkenee. Samaan aikaan nouseva palkkataso muuttaa myös työntekoa jatkuvasti palkitsevammaksi suhteessa heikkenevään opintorahaan, jolloin opiskelijoiden kannuste priorisoida työntekoa opintojen edelle voimistuu.

Perusteet jättää opintotuki indeksijäädytysten ulkopuolelle ovat vahvat

SYL katsoo, että perusteet opintotuen jättämiselle indeksijäädytysten ulkopuolelle ovat vahvat. Opintoraha on ennestään sairaalloisesti jäljessä indeksien mukaisesta ostovoiman kehityksestä ja uusi

indeksijäädytys kutistaisi opintorahan suhteellista määrää entisestään. Opintotuen indeksikorotuksista on siis jo säästetty menneinä vuosikymmeninä riittävästi. Indeksijäädytysten myötä myös opiskelun kannusteet ja mahdollisuudet heikkenisivät, joten seuraukset olisivat myös koulutuspoliittisesti merkittäviä. Vaikutuksia opiskeluun ei ole otettu huomioon myöskään hallituksen esityksen vaikutusarvioissa.

SYL ehdottaa näillä perusteilla, että opintotuki jätetään indeksijäädytysten ulkopuolelle.

Yleisesti opiskelijoiden etuuksista vaalikaudella 2023-2027

Lausuttavana oleva hallituksen esitys eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien indeksitarkastusten perumisesta vuosina 2024-2027 tarkoittaa, että ennustetun mukaisen elinkustannusten nousun toteutuessa toteuttamatta jäävät 10,2 prosentin indeksikorotukset vuoteen 2027 mennessä. Toteutumattomat indeksijäädytykset tarkoittavat opintorahaan 31,70 euroa, huoltajakorotukseen noin 13 euroa ja asumistukeen noin 32-48 euroa vastaavaa ostovoiman heikennystä.

Indeksijäädytysten lisäksi hallitus on toteuttamassa yleisen asumistuen leikkauksia (HE 74/2023 vp), jotka heikentävät STM:n laatimien vaikutusarvioiden mukaan opiskelijaruokakunnan saaman asumistuen tasoa keskimäärin 76 eurolla kuukaudessa. Leikkauksen suuruus vaihtelee riippuen saajaruokakunnan tuloista, asuinpaikasta ja ruokakunnan koosta. Yksinasuvalle päätoimiselle opiskelijalle, jolla on korkeintaan vähäisiä palkkatuloja, heikennys on 39,40 - 71,50 euroa kuukaudessa asuinpaikasta riippuen.

Opiskelijoiden etuuksiin tehtäviä heikennyksiä tultaneen esittämään paikattavaksi opintolainan valtiontakauksen korotuksella 650 eurosta 850 euroon kotimaisissa korkeakouluopinnoissa ja 800 eurosta 1000 euroon ulkomailla suoritettavissa korkeakouluopinnoissa. Näin opiskelijoiden kuukausittain käytössä oleva rahamäärä ei kokonaisuutena heikkene, mutta etuuksien lainapainotteisuus lisääntyy voimakkaasti. Korotuksen myötä kotimaassa suoritettuihin kandidaatin ja maisterin tutkintoihin myönnettävän kokonaistukiajan mukainen opintolainamäärä nousee 9 600 eurolla yhteensä 40 800 euroon. Nykyisellä noin 4 prosentin korkotasolla 9 600 eurolla korotettu lainamäärä tuottaa 32 euroa korkeamman korkokulun kuukaudelle laskettuna.

Taulukossa 1 on eritelty Orpon hallituksen päätösten vaikutuksia korkeakouluopiskelijan kuukausittaiseen toimeentuloon. Rahamuotoisten etuuksien heikennykset ovat noin 100-150 euroa kuukaudessa ja korotetun opintolainaosuuden tuottaman koron vaikutus noin 32 euroa sen lisäksi. Kaiken kaikkiaan päätoimisen opiskelijan etuudet heikkenevät noin viidenneksellä. Päätösten toteutuessa rahamuotoisten etuuksien taso tulee olemaan ostovoimaltaan vuonna 2027 alimmalla tasollaan kevään 1992 jälkeen.

Taulukko 1: Opiskelijoiden etuuksiin kohdistuvien muutoksien vaikutus kuukausitasolla vuonna 2027

Muutos korkeakouluopiskelijoiden toimeentulossa	**Vaikutus**
Opintorahan indeksijäädytys	- 31,70 €/kk
Asumistuen indeksijäädytys	- n. 32 - 48 €/kk
Asumistuen leikkaukset	- 39,40 - 71,50 €/kk
Korotetusta opintolainaosuudesta aiheutuva korko (ol. 4 %)	- 32 €/kk
Yhteensä	**- n. 135,10 - 183,20 €/kk**

Opiskelijoiden toimeentulon heikennysten seuraukset

Hallituksen päätökset tulevat romauttamaan päätoimisten opiskelijoiden toimeentulon tavalla, jota ei ole ennen koettu. SYL katsoo, että opiskelijoihin kohdentuva toimeentulon heikennys on kohtuuton ja eri leikkaustavat kasautuvat suurimmassa mahdollisessa mitassaan korkeakouluopiskelijoihin. SYL on äärimmäisen huolissaa opiskelijoiden toimeentulon tulevista näkymistä ja näkee toimilla olevan kohtalokkaita yhteiskunnallisia ja sosiaalisia vaikutuksia.

1. **Esitetyt leikkaukset heikentävät perustavanlaatuisesti kouluttautumisen ja päätoimisen opiskelun mahdollisuuksia.** Ehdotetut 135-183 euron heikennykset opiskelijan toimeentuloon rajoittaisivat merkittävällä tavalla mahdollisuutta opiskella päätoimiseksi, kun etuudet eivät enää riitä turvaamaan vakaata toimeentuloa. Opiskelijan toimeentulon heikennykset ovat koulutuspoliittisia tavoitteita kuten koulutustason nostoa ja opintoaikojen lyhentämistä vastaan. Opiskelijoiden toimeentulon heikentäminen ja näiden tavoitteiden saavuttaminen yhtä aikaa ei ole mahdollista.
2. **Opiskelijoiden mielen hyvinvointi ja opiskelukyky heikkenee.** Tieteellisten sekä kyselytutkimusten mukaan toimeentulon riittämättömyydellä ja epävarmuudella on suora yhteys koetun mielen hyvinvoinnin tasoon. Toimeentulon heikkous on eräs keskeisistä syistä heikentyneelle mielenterveydelle, joka taas on eräs opiskelukyvyn kulmakivistä.
3. **Eryisesti heikommissa tilanteissa olevien opiskelijoiden tilanne vaikeutuu.** Esimerkiksi mielenterveyden sairauksista ja terveysvaikeuksista kärsivät, lapsia hoitavat ja osaopiskelukykyiset eivät välttämättä pysty täydentämään toimeentuloaan työnteolla. Korkeakouluopiskeijoilla 13 prosentilla on masennusdiagnoosi, 19 prosenttia on perheellisiä ja 20 prosenttia osaopiskelukykyisiä. Myös opintojen vaativuus tai opintojen kanssa yhteensovitettavan työn puute voivat estää työskentelyn opintojen ohella.
4. **Opiskelijoiden taloudellinen eriytyminen voimistuu.** Edellä kuvatuissa tilanteissa ainoaksi mahdollisuudeksi turvata riittävä toimeentulo jää opintolainan ottaminen, jota on jatkossa nostettava entistä suurempi määrä. Toisaalta ne opiskelijat, joilla on resursseja ja mahdollisuus työskennellä opintojen ohella sekä kesäisin, tulevat toimeen paremmin ja pystyvät välttämään merkittävää lainan nostamista, valmistuvat todennäköisesti kevyemmän lainataakan kanssa ja pystyvät todennäköisemmin hyödyntämään opintolainahyvityksen. Tämän eriytymisen seurauksena vastavalmistuneiden taloudellisen aseman jakautuneisuus todennäköisesti voimistuu.
5. **Opiskelijoiden velkaantuminen voimistuu.** Opiskelijoiden rahamuotoisten etuuksien heikentäminen ja opintolainaosuuden kasvattaminen tulevat hyvin todennäköisesti johtamaan siihen, että vastavalmistuneiden opintolainat tulevat kasvamaan tulevina vuosina nopeasti. Vuonna 2022 maisteriksi valmistuneiden mediaaniopintolaina oli jo 22 400 euroa eli lainamäärät ovat yli kolminkertaistuneet viimeisten 10 vuoden aikana. Nähtävissä on, että lähivuosina lainamäärät nousevat nopeasti kohti 30 000 euroa.
6. **Valmistuneiden suuret elämänpäätökset kuten asunnon ostaminen ja perheen perustaminen voivat viivästyä**, kun työelämään siirrytään entistä raskaamman lainataakan kanssa. Vastavalmistuneiden kasvava lainataakka tarkoittaa, että nuorten aikuisten taloudellinen asema on pitkään entistä heikompi opintolainan korkojen ja lyhennysten vuoksi. Niiden vuoksi myös mahdollisen asuntolainan hoitokyky on matalampi, minkä vuoksi asunnon hankkiminen saattaa viivästyä. Myös perheen perustamiseen odotetaan usein vakaata taloudellista tilannetta ja riittäviä asuinoloja, minkä vuoksi opintolainojen kasvulla voi olla kauaskantoinen epäsuora vaikutus myös perheen perustamiseen ja syntyvyyteen.

Näillä perusteilla SYL toivoo, että opiskelijoiden toimeentuloon kohdistuvia heikennyksiä perutaan tai ainakin kohtuullistetaan. Erityisen huolissaan SYL on kaikkein pienituloisista opiskelijoista, joilla ei tilanteensa vuoksi ole mahdollisuutta paikata toimeentuloaan työnteolla. Tämä vuoksi leikkauksia olisi perusteltua kohtuullistaa ainakin niiltä osin, kuin ne heikentävät kaikkein pienituloisimpien opiskelijoiden saamien etuuksien kokonaismäärää.

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry
Lapinrinne 2, 00180 HELSINKI
Sähköposti: syl@syl.fi
Y-tunnus: 0202339-6S
syl.fi

Lisätietoja

Sakari Tuomisto
Sosiaalipolitiikan asiantuntija
Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
sakari.tuomisto@syl.fi
040 687 6353